

Henryk Skorowski

"Prawa i wolności człowieka w warunkach służby wojskowej : podstawy teoretyczne i praktyka", pr. zb. pod red. R. Rosy, Warszawa 1994 : [recenzja]

Saeculum Christianum : pismo historyczno-społeczne 2/1, 281-283

1995

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Prawa i wolności człowieka w warunkach służby wojskowej. Podstawy teoretyczne i praktyka, pr. zb. pod redakcją R. Rosy, Warszawa 1994, ss. 265

W ramach wielorakich przemian polityczno – społeczno – gospodarczo – kulturowych dokonujących się we współczesnym świecie, których głównym celem jest humanizacja życia, istotne miejsce zajmuje kwestia zabezpieczenia naturalnych i niezbywalnych praw człowieka. Problematyka ta interesuje nie tylko grono polityków i działaczy społecznych ale także świat nauki. Współczesne dociekania naukowe w tej materii idą w kilku zasadniczych kierunkach: ukazywania godności człowieka jako źródła i podstawy przysługujących człowiekowi uprawnień, uzasadniania ich naturalności i niezbywalności, wyliczania i omawiania ich treści, ukazywania potrzeby i mechanizmów ochrony przysługujących osobie uprawnień, wreszcie omawiania szerokiego kontekstu ich zagrożeń. Z zadowoleniem należy odnotować, że także w ramach polskich przemian ustrojowych problematyka praw człowieka staje się aktualna w różnych środowiskach społecznych czego dowodem są nowe publikacje. W tym kontekście odnotować należy publikację, która ukazała się nakładem Akademii Obrony Narodowej pod tytułem: „*Prawa i wolności człowieka w warunkach służby wojskowej. Podstawy teoretyczne i praktyka*”. We wstępie czytamy: „W warunkach Rzeczypospolitej Polskiej zainteresowanie tą problematyką związane jest dodatkowo z głębokimi przemianami ustrojowymi w naszym kraju i w innych państwach Europy Środkowej i Wschodniej, z próbami tworzenia nowego porządku konstytucyjnego gwarantującego niezbywalne prawa i podstawowe wolności, zawarte między innymi w podpisywanych i ratyfikowanych przez nasze państwo deklaracjach, paktach i konwencjach międzynarodowych. Wiąże się ono także z naszym dążeniem do struktur zachodnioeuropejskich (także militarnych), w których od dawna ugruntowane są prawa i wolności i ich realizacja. Wszystkie te uwarunkowania, wywierające istotny wpływ na przeobrażenia demokratyczne w Wojsku Polskim, determinują konieczność dogłębnej znajomości przez kadre i żołnierzy służby zasadniczej nie tylko katalogu owych praw i wolności oraz przewidzianych prawem ograniczeń wynikających z charakteru i zadań naszych sił zbrojnych, ale również ich teoretycznych i aksjologicznych uzasadnień zawartych w dziejach myśli filozoficznej, politycznej, ekonomicznej, społecznej i wojskowej.” (s. 6)

Omawiana publikacja jest owocem konferencji zorganizowanej przez Katedrę Filozofii i Socjologii Wydziału Nauk Humanistycznych Akademii Obrony Narodowej w dniach 27 – 28 kwietnia 1994. Oznacza to, iż prezentowana praca jest zbiorem materiałów z tej konferencji.

Celem konferencji, a tym samym także publikacji, jest próba odpowiedzi na kilka istotnych pytań: jakie są filozoficzne i prawne podstawy i koncepcje praw i wolności człowieka w ogóle, a żołnierskie w szczególności? jaki jest związek owych praw i wolności z innymi wartościami indywidualnymi i społecznymi, w tym zwłaszcza z demokracją, sprawiedliwością, bezpieczeństwem personalnym i strukturalnym? jakie są relacje między prawami i wolnościami człowieka a jego powinnościami i obowiązkami wobec innych ludzi, społeczeństwa i państwa? jaki jest stan świadomości owych praw, wolności i obowiązków oraz stopień ich realizacji w warunkach służby wojskowej w okresie transformacji ustrojowej? jak ta realizacja może przebiegać w warunkach ekstremalnych wojny i stanów wyjątkowych i jakim przewidzianym prawem ograniczeniom podlegają te prawa i wolności w warunkach służby wojskowej? jakie są zadania dowódców, wychowawców, czasopism wojskowych i wyższego szkolnictwa wojskowego w szerzeniu kultury filozoficznej i prawnej żołnierzy, w realizacji podstawowych praw i wolności człowieka? (s. 7)

Omawiana publikacja składa się z dwóch części. Pierwsza zatytułowana została „*Podstawy teoretyczne*”. Zawiera ona dziesięć artykułów dotyczących samej istoty praw i wolności człowieka. Pierwszy z nich dotyczy ewolucji praw i wolności człowieka

w europejskiej myśli filozoficznej (prof. R. Rosa) Autor przedstawia rzeczową analizę rozwoju praw i wolności człowieka w filozofii starożytnej i średniowiecznej, nowożytne koncepcje tych parw oraz ich ujęcie w filozofii współczesnej. Drugi artykuł dotyczy sprawy fundamentalnej w zakresie praw człowieka a mianowicie koncepcji człowieka tkwiącej u podstaw teorii tyfłize praw (prof. M. Szyszkowska). Nie ulega bowiem wątpliwości, że od odpowiedzi na pytanie kim jest człowiek w najgłębszej swej istocie zależy cała koncepcja praw osoby ludzkiej. Trzeci artykuł dotyczy chrześcijańskiej koncepcji praw człowieka (ks. H. Skorowski). Autor ukazuje specyfikę chrześcijańskiej koncepcji tych praw poprzez analizę podstawy i racji usprawiedliwiającej podstawowe prawa osoby oraz interpretację ich treści. Kolejne artykuły tej części dotyczą: analizy pojęcia wolności i odpowiedzialności (dr hab. J. Jaroń), problemu ontologicznej natury praw człowieka (dr hab. J. Menkes), praw, wolności i obowiązków obywatelskich w projektach Konstytucji RP z lat 1989 – 1991) dr hab. S. Koryck), problematyki wolności gospodarczej (dr Z. Stachowiak), bezpieczeństwa człowieka jako dobra naturalnego (dr. J. Świniarski), prawa do bycia sobą (dr. J. Borkowski).

Tę część publikacji należy uznać za szczególnie ważną. Dotyczy ona bowiem, jak wspomniano, samej istoty praw człowieka. Poszczególne artykuły znawców tej problematyki wnoszą wiele istotowo ważnych elementów w toczącej się dyskusji na temat samej teorii tych praw.

Druga część omawianej publikacji, jak wskazuje sama nazwa, ma charakter praktyczny „Od teorii do praktyki”. Dotyczy ona w głównej mierze realizacji praw człowieka w warunkach służby wojskowej. Składa się na nią trzynaście artykułów. Pierwszy dotyczący poszanowania godności człowieka w społeczeństwie demokratycznym poprzez prawa człowieka jest jak gdyby „pomostem” pomiędzy częścią pierwszą – teoretyczną a drugą praktyczną. Kolejne dotyczą już bezpośrednio problematyki praw człowieka w kontekście wojskowym: ochrona praw człowieka w działalności Biura RPO – Wydział ds. Ochrony Praw Żołnierzy i Funkcjonariuszy Służb Publicznych (B. Zwoń), prawa i wolności człowieka w działalności Biura Skarg i Interwencji MON), Z. Wojtasiak), przeobrażenia w wojsku w świadomości kadry zawodowej i żołnierzy zasadniczej służby wojskowej (M. Cieślarczyk), praw i wolności żołnierzy w czynnej służbie wojskowej – regulacje prawne (W. Śmiałek), granice ograniczeń czyli podstawowe prawa i wolności człowieka w stanach nadzwyczajnych państwa (M. Bąk), ochrona praw człowieka w warunkach konfliktów zbrojnych (R. Pekska), bezpieczeństwo jednostki w warunkach wojny (M. Frankowski), edukacyjne przesłanki wolności wewnętrznej (R. Stępień), profilaktyczne i adaptacyjne funkcje wychowania interpersonalnego w wojsku (Z. Markocki), prawa i wolności człowieka a przymus funkcjonalny i dysfunkcjonalny w wojsku (L. Kanarski), nauczanie praw i wolności człowieka w uczelni wojskowej (M. Kaliński).

W ocenie omawianej publikacji podkreślić należy, iż zasadniczą jej wartością jest nie tylko ukazanie problematyki praw człowieka w warunkach służby wojskowej, co także należy uznać za rzecz cenną, ale przede wszystkim przybliżenie samej teorii tych praw. Jest to sprawa ogromnej wagi. Nie ulega bowiem wątpliwości, że o ile rynek wydawniczy zachodni jest pod tym względem stosunkowo bogaty, to polski rynek wydawniczy ciągle boryka się z zaległościami w tej materii. Pierwsza zatem część omawianej publikacji dotycząca samej teorii praw człowieka jest istotnym przyczynkiem do toczącej się współczesnej dyskusji dotyczącej praw osoby ludzkiej. Autorzy bowiem konferencji, której owocem jest sygnalizowana rozprawa, zgromadzili liczące się grono polskich specjalistów w zakresie praw człowieka.

Także druga część rozprawy dotycząca spraw praktycznych w zakresie praw człowieka, stanowi określoną wartość. Ukazuje ona bowiem możliwość realizacji określonych uprawnień w specyficznym środowisku jakim jest społeczność wojskowa. Tym samym praca ta odpowiada na pytanie: czy w każdej sytuacji możliwe jest przestrzeganie podstawowych praw osoby ludzkiej?

Ostatecznie podkreślić należy, że praca ta stanowi istotny i jakościowo ważny wkład w polską literaturę dotyczącą praw człowieka. Tym samym stać się ona winna cenną pomocą zarówno dla znawców tej problematyki, jak i dla szerokiego grona zainteresowanych amatorsko tą problematyką.

ks. Heryk Skorowski SDB